

Az igekötős funkciócsoportok konstrukciós mintázatairól

(Az *el-* igekötős igék alapján)

2. rész*

2.4. Az igekötő és a potenciális alapigék konstrukciós mintázata. E típus sajátossága, hogy a szótó nem önálló lexéma (ezért azonosítja alapige nélkülüként a szakirodalom), az előző alponthan taglaltakkal ellentétben még szerkezetbe sem építhető, vagyis csupán „potenciális” igeként van jelen, amely az igesség általános paramétereivel (idő, személy, szám, ragozás) és – ha van ilyen – létező nominális tövének tartalmával van jelen. A mintázat reprezentációinak morfológiai arca színes: vannak köztük idegen eredetű alapigével rendelkezők, névszói tövel képzettek egyaránt: *elcsakliz*, *eltulajdonít* (bővebben 3.2.1. alponthan). Mint a séma mutatja, az igekötős ige vonzatai követik a prototipikus szemantikaiarculat-meghatározókéit, vagyis zömében alanyi, illetve tárgyi szereppel járó ragok.

$$\begin{array}{c} \text{igekötő} \\ \text{x jelentés} \end{array} + \begin{array}{c} \text{potenciális} \\ \text{alapige} \end{array} \rightarrow \begin{array}{c} \text{igekötős ige} \\ \text{x jelentés, y1,2,3 vonzat} \end{array}$$

Mint az elemzések mutatják majd, alacsony típusgyakoriságú, de termékeny mintázattípusnak mondható. Reprezentációi aspektuális jellemzőiket tekintve időbeli előzménnyel bíró eseményszerűségek végponthát megjelenítő eredményigék. A prototipikus tulajdonságjegyekthől még távolabb álló mintázattípus: példányai nem az igekötő és egy létező alapige találkozásának eredményei, aspektuális párokat így nem képeznek. A mintakövetés bizonyítéka ellenben, hogy az igekötős alak vonzataiban másolja a funkciócsalád prototipikus tömörüléseit.

2.5. Az igekötő és az egyedi metaforizációs konstrukciók mintázata. A típushoz tartozó példányok egyik sajátja az, hogy az alapigéik nem metaforikus és metaforikus jelentései között megfelelések húzódnak meg, azaz a metaforikus jelentés a lexikai típusjelentésből eredeztethető: *elsimítja a fal egyenetlenségeit – elsimítja a nézeteltéréseket; a páráthól elhomályosul az üveg – az indulathól elhomályosul az elméje*. Aspektuális értelemben ellenben különbözőképpen viselkednek, mivel metaforikus jelentésben többnyire nem fordulnak elő cselekvés értékű szerkezetben: ? *János simítja a nézeteltéréseket; *motorjával egy pillanathát alatt porzik*. (Az állapotváltozást kifejező család tagjainak aspektuális jegyeiről bővebben a 4. fejezetben.) Mondatba épülésük az adott funkciócsoport prototipikus tömörüléséhez illeszkedik, tehát összességében az alábbi sémával írhatók le:

$$\begin{array}{c} \text{igekötő} \\ \text{x jelentés} \end{array} + \begin{array}{c} \text{alapige} \\ \text{x metaforikus értelemben, y1,2,3 vonzat} \end{array} \rightarrow \begin{array}{c} \text{igekötős ige} \\ \text{x metaforikus jelentés, y1,2,3 vonzat} \end{array}$$

* A tanulmány első részét l. MNy. 2025: 53–60.

A konstrukciós típus termékeny mintázatúnak nevezhető azzal a megkötéssel, hogy nem jósolható meg, melyik alapszót tartja a beszélőközösség alkalmasnak a jövőben metaforikus használatra. Ugyanakkor az adott funkciócsoport prototipikus mintázatát kevésbé követi, hiszen egyértelműen csak a kimeneti jelentésben és a vonzatszerkezetet tekintve rokonítható vele.

3. A homogén szemantikai csoportok konstrukciós mintázatai a gyakorlatban. Ebben a fejezetben empirikus vizsgálataim eredményeivel támasztom alá az előbbieken az egyes konstrukciótípusokról és a reprezentációikról elmondottakat. Az 1. ábra funkciói közül az 1. és 5. valós távolodást jelölt, valamint A HIÁNY, A POZITÍV TULAJDONSÁGOK CSÖKKENÉSE TÁVOLODÁS képi sémára épülő csoportot emeltem ki. Kiválasztásukban a következő megfontolások játszottak szerepet: az irányjelentést őrző 1. család típuspéldányait tekintve a leggazdagabb, következőképpen jó összehasonlítási alapként szolgált arra, hogy a funkcióváltozások milyen hatással vannak a mintázatok arányának módosulására. Az 5., 'tulajdon elkerülése' funkció elemzését a mintázattípusok belső arányának megváltozása indokolta, A HIÁNY, A POZITÍV TULAJDONSÁGOK CSÖKKENÉSE TÁVOLODÁS funkciócsoportban azt kívántam végigkövetni, hogy a valós jelentések konstrukciós mintázatai hogyan módosulnak az egyik legabsztraktabb jelentésű, hagyományosan perfektív szereppel azonosított családban. A továbbiakban a mintázatok közül csak a meghatározóbbakat illusztrálok példákkal. (Az alsó indexek az azonos szó-tárbeli jelentésekre utalnak.)

3.1. Konstrukciós mintázatok az 1., 'távolodás' alapjelentésben. Az 1. funkció a trajektoroknak (grammatikai alanyoknak, tárgyoknak) a forráshelytől a célhelyhez történő (nagyreszt egyenes vonalú) térbeli távolodását, távolítást foglalja magába (kb. 400 jelentés). Az ide helyezhető igék elenyésző kivételtől eltekintve könnyen leírható, általánosítható, prototipikus kapcsolódási mintát alkotnak, az *el-* ugyanis eredeti irányjelölő szerepében szabályosan kötődik a vele kompatibilis dinamikus, mozgást, mozgatót, valamint irányulást jelentő alapigékhez.

A mintázat produktivitásáról elmondható, hogy az egyszerű alapigés konstrukciók nem termékenyek, mivel zárt igeosztályt képeznek. A funkciót azonban reprezentálják *-z(ik)* képzős, a tövükben a helyváltoztatás eszközt megadó származékok is (*elautózik, elmotorozik* stb.), amelyeknek családja az analógiás folyamatoknak (és a technikai fejlődésnek) köszönhetően egyre gazdagabbá válik: *elszörfözik, elhódeszkázik, elsnóbordozik, elquadozik* stb. A képző termékeny voltát KALIVODA ÁGNES korpuszalapú vizsgálata szintén alátámasztja: anyagában a képzett alapigék között a számszerűséget tekintve a *-z(ik)* az első helyet foglalja el, az igekötős igei hapaxok között a névszói bemenetű összes hapax 35,2 %-át teszi ki, az *el-* és igék között pedig a 4. helyen áll ((KALIVODA 2021: 60, 65).

Olyan alak, amelyben az alapige nem mozgást jelenít meg, vagyis nem szemantikaiarculat-meghatározó, legfeljebb kettő van, az *áll, ül* statikus állapotigék. Közös bennük, hogy vonzataik *hol?* kérdésre felelő határozói ragok, névutók: *az ablaknál áll/ül, az ablak mellett áll/ül* stb. Dinamikussá kétféleképpen lesznek: vagy a forrás-, vagy a célhelyet megnevező lativusi határozókkal, vagy az igekötővel és a vele együtt járó lativusi vonzatokkal: *az ablakhoz/ba áll/ül – eláll/elül az ablaktól.*

Nem prototipikus alapigés konstrukciót tucatnyit találtam, ami a funkciócsalád 3%-a: *elakaszt*₂, *elbocsát*_{1,2}, *elcsap*_{1ritk,3,6,7}, *elér*_{2,3,4,5,7,7}, *elhatol*, *elhelyez*_{1,2,4}, *elhúzódik*_{2,3,4}, *eljut*_{1,2,3,4tv}, *elkap*_{1,2}, *elköt*_{3,4ritk}, *eltesz*_{1,4}, *elvesz*_{1,2,8vall}, *elvet*₁.

Potenciális alapigés alak nincs, hacsak a ma már kevesek által ismert távolodást kifejező *ellábol* és a népnyelvi *eleblábol*, valamint az *eltökít*₂ ('eltesz') szavakat nem vesszük ide.

Egyedi metaforikus, metonimikus képződményből tízet tudtam rendeli a funkcióhoz, ami a típuspéldányok elenyésző (2,5) százaléka: *elbódul*_{2nép}, *+elfüstöl*_{1,3átv,biz}, *+elfüstölög*_{3átv,biz}, *elhúz*₇, *+elporzik*, *elpusztít*₃, *elpusztul*₃, *+elszelel*_{biz,gúny}, *+elviharzik*_{1,2,ritk,biz}, *+elzúg*₃.

A + jellel kiemelték a KÖVETKEZMÉNY A CSELEKVÉS HELYETT metonímiával azonosíthatók. A metaforizáció ritkább jelenléte ebben a funkciócsaládban érthető, mivel fő kiindulópontja és nem célhelye mind az egyedi metaforizációknak, annak kisebb csoportosulást eredményező változatainak (gondolok a HALÁL, ELMŰLÉS TÁVOLODÁS metafora mozgásigéire: *elköltözik*, *eltávozik*, *elmegy*), mind az igekötőben rejlő képisémakon alapuló fogalmi metaforáknak (l. az 1. ábra ehhez a funkcióhoz rendelt szaggatott celláit). Egyedi, az alapigék metaforizációjára épülő mintázatokról lévén szó, új jelentések létrejötte nem zárható ki, de nem jósolható meg, mely cselekvést, történést választja ki a nyelvhasználat a metaforikus megfeleltetés forrásául.

3.2. Konstrukciós mintázatok az 5., 'tulajdon elkerülése' funkcióban.

A csoport igéi attól függően, hogy a tulajdonoknak a forráshelytől vagy a célhelyhez való irányulása jelenítődik-e meg, két altípusra bonthatók. Az elsőként taglaltban (67 jelentés) a nagyrészt tranzitív igék alkotta szerkezetekben a grammatikai tárgyak a mozgást végző trajektorok, a célhely szerepét általában dativusi határozó, míg a forráshelyét az alanyok töltik be. Ez magyarázza, hogy némely esetben az *oda* helyettesítheti: *János elajándékozta/eligérte a kabátját a barátjának* – *odaajándékozta/odaigérte a kabátját a barátjának*. A dativusi rag különben telikus szituációt eredményez igekötő nélkül is: *barátjának ajándékozta a kabátját*. A család szemantikai arculatát megadó 16 tranzitív ige a tulajdonlótól való elkerülést fejezi ki: *ad*, *adogat*, *ajándékoz*, *árul*, *árúsít*, *fecsérel*, *cserél*, *herdál*, *kótyavetyél*, *költ*, *pazarol*, *pocsékol*, *tékozol*, *veszt*, *veszít*, *visz*. Zárt szemantikai osztályról lévén szó, nem produktív csoportosulás, az általuk alkotott szintaktikai szerkezetek jellemzője pedig az, hogy az alapige és az igekötős azonos vonzatokkal épül mondatba: *évekig tékozolta a vagyonát, végül eltékozolta*.

A részleges szemantikai érintkezéssel keletkezett igék típusgyakorisága magas (számuk 29) ebben a funkciócsoportban. Példányaik morfológiai felépítése kétféle lehet: abszolút tövűkhöz, amely a pénz elköltésének körülményeit, módját, eszközét, helyét nevezi meg, -z(ik) képző járul: *elcukrázsdáz*, *elcigarettáz*, *elcsemegetik*_{1,2}, *elfeketéz*, *elfeketézik*_{2ritk}, *elkártyáz*₇, *elkocsmáz*, *ellőversenyez*, *elpanamáz*, *eltivornyáz*, *elutazik*_{2ritk}. A képző egyben a mintázat termékenységére is utal: *elpiramisjátékozta/eldrogozta a pénzét*. Másik részüknél az alapige olyan cselekvési módokat foglal magába, amelyeknek a szemantikai vonzata valamely érték: *elcigánykodik*, *eliddogál*₂, *elígér*_{1,2}, *eliszik*_{2biz}, *eliszogat*_{2/a}, *eliszogat*₂, *eljátszik*_{4,5átv}.

*elkezel*₁, *elmulat*₃, *elpereskedik*_{2/a}, *elpotyáz*_{biz.1'}, *elszórakozik*₄, *eltáncol*_{2,3}, *eltombol*, *elvásárol*₁, *elver*_{1/6,7,11/5átv'}, *elveszteget*_{1,3,4ritk,5'}, *elzsiványkodik*. Az együtt viszonylag testes tömörülés (a szemantikaiarculat-meghatározó igéknek majdnem kétszerezését adják) ismételten a példányalapú analógiás folyamatokkal kapcsolatos gondolatokat idézi meg (PALÁGYI 2022: 41): a meglévő konstrukciók újabb és újabb hasonló szemantikájú potenciális igéket vonzhatnak a műveletbe, aminek köszönhetően egyre erősebbé válik a mintázat.

Külön meg kell említenem – mint a részleges szemantikai érintkezést meggyőzően alátámasztó példákat – az *elharácsol*_{3ritk,rég'}, *elszerez*_{2rég,nép,3táj,rég'}, *elprédál*₁ alakokat, amelyeknek igeikötő nélküli töve 'a pénz, tulajdon másról való megszerzése' tartalommal azonosítható, következésképpen az ezzel ellentétes jelentés egyértelműen az igeikötő szóban forgó funkciójának tudható be. A trajektorok eltérő mozgása természetesen a vonzatok idomulásával jár együtt: *felelőtlenül elprédálta minden vagyonát – az évek során elprédálta rokonaitól a vagyonukat*.

Szintaktikai viselkedésük általános jellemzője, hogy alapigéjük határozói vonzatait teljes ráhatást kifejező tárggyal váltják fel: *egész este a kapott pénzen mulatott – elmulatta a kapott pénzt*.

Nem prototipikus alapigéjű példányt csak néhányat (*elhagy*_{11rég'}, *elszán*_{2rég,költ'}) találtam, egyedi (zömében még el nem homályosult) metaforikus jelentést viszont tucatnyinál is többet: *elbitangol*_{3rossz'}, *elcsap*_{11átv,elav'}, *elcseppen*_{2átv'}, *eldob*_{2átv'}, *eldobál*_{3ritk,átv'}, *elhány*_{4nép'}, *elkel*₁, *elmegy*_{1,4átv'}, *elgurít*_{3ritk'}, *elpucol*₁, *elszól*_{2 biz'}, *elsüt*_{4átv'}, *elszór*_{4biz'}, *eltakarít*_{7átv,ritk'}, *elűszik*_{4átv,biz'}, *elver*_{1/8átv'}, *elvet*_{5átv'}.

Összegezve a részleges szemantikai érintkezéssel azonosítható és a metaforikus jelentések számát, együttesen 50-et tesznek ki, tehát ebben a funkciócsoportban a szótár adatai szerint háromszorosát adják a prototipikusnak tekintett első típusnak.

3.2.1. Konstrukciós mintázatok az 5., 'tulajdon elkerülése a célhelyre' funkciócsoportban (55 jelentés). Az igeikötő e funkciója tulajdonképpen a valós mozgásoknál is tapasztalt perspektíva-váltással hozható összefüggésbe, amikor is a beszélő nézőpontjához közelebbi hely lesz a cél-, a távolabbi a forráshely (*elmegy – eljön; elvisz – elhoz*). A folyamat a jelen esetben az értékek, tulajdonok elkerülését jeleníti meg a *-ÓL* ragos forráshelyről az általában az alanyban megjelölt célhelyekre, célszemélyekhez: *Péter elcsente Jánostól az üveggolyót*. Az arculatmeghatározó alapigék értelemszerűen a 'szerzés' körébe tartoznak (számuk 25), és vonzataik hasonlóképpen az accusativusi, illetve az ablativusi ragok, amelyek az igeikötős szerkezetekben is megjelennek: *mindig kunyerál a társaitól – elkunyerálta a társától a tollát*; vö. *árverez, árverezettet, csal, csen, csór, harácsol, hódít, kér, koldul, kommunizál, kunyerál, lop, nyer, oroz, panamázik, prédál, rabol, rekvirál, sikkaszt, szajrézik, szerez, tizedel, zabrál*.

A részleges szemantikai érintkezésen alapuló konstrukciók száma 28, tehát az előző funkciócsoporttal kapcsolatos megállapítások ismételhetők meg róluk: a példánygyakoriságnak és az analógiás folyamatoknak betudhatóan újabb és újabb hasonló szemantikájú, jelen esetben 'vhonnan származó tulajdon tárgy megszerzése' tartalmú igéket vonzanak be mintázattípusba. Vö. *+elbirtokol*, *+elbitorol*, *elcsábít*_{1rossz,3átv'}, *+elcsatol*, *eleszik*₁, *elfog*_{3átv,4átv,6'}, *elfogad*₁, *elhabzsol*, *elhajt*₂, *el-*

*halászik*₆, *elkapál*₂, *elkapkod*_{1,2,2/a}, *elkíván*_{1,2nép,3ritk}, *elles*_{1,2}, *elhízeleg*, *eliszik*₆, *elját-szik*₆, *elkerít*_{2árv,ritk,rég}, *elperel*_{2/a}, *elpereskedik*_{2/a}, *elsír*₂, *elszánt*_{2/a}, *elszed*_{biz,1,2}, *elszeret*_{nép}, *elszokik*_{4ritk,irod}, *eltanul*_{1,2}, *elvár*_{1,2}, *elvitat*_{1,2 ritk}

+ jellel azokat a példányokat emeltem ki (*elbirtokol*, *elbitorol*, *elcsatol*), amelyekben az igekötő ismételt „megfordítja” az alapigék tartalmát: *ő birtokolja/bitorolja a legtöbb földet a vidéken; erőszakkal elbitorolta/elbirtokolta a szomszédja földjét*. A szintaktikai konstrukció – gyakran erőteljesen átírva az alapige vonzatstruktúráját – itt is illeszkedik az arculatmeghatározó csoportéhoz: a trajektorok alanyi vagy tárgyi szerepben, az új szemantikai elemként megjelenő forráshely ablativusi (vagy egyéb *honnan?* kérdésre válaszoló lativusi) raggal van jelen a mondatban: *pereskedik vele a vagyonáért – elpereskedik tőle a vagyonát; eszik vmit – eleszi előle az ételt*.

A nem prototipikus alapigét tartalmazó konstrukciók közül (szám szerint 12), miképpen az alsó indexek mutatják, több egyedi metaforizáción is átment. Jól követhető ez az *elragad* lexémán, amely megjeleníthet konkrét történéseket (*a rabló elragadta tőle a táskáját*), de megszemélyesített indulatok, érzelmek is lehetnek alanyai: *Jánost elragadta az indulat/lelkesezés*. Az ide sorolható *elakaszt*_{3biz}, *elcsap*_{8árv,biz}, *elcsíp*_{2biz}, *elfoglal*_{1,2,3,4,5}, *elkap*_{1,2}, *elkap*_{11,5árv,ritk,biz,6áv}, *elkaparint*_{biz}, *elköt*_{3/anép,rég}, *eltesz*_{2/b}, *elvesz*_{1/c,3,4árv,5,6báv,7,9áv,10,11áv}, *elvet*_{1ritk,2}, *elvon*_{3ritk,4vél,5,6vél} mind eredményigék.

Potenciális alapigés származékot a szótárban nem sokat találtam (számuk 10): *elcsakliz*, *elhappol*, *elidegenít*₂, *elkoboz*, *elsajátít*_{1vél,2}, *elsíbol*, *elsinkófál*_{1biz}, *eltökít*₁, *eltiedel*_{1árv}, *eltulajdonít*_{1jogt,2szép}. Annak, hogy az alapigéjük általában nem használatos cselekvés értelemben (**happolják a vagyont*), több magyarázata lehet. Nagy részüknél a lexikalizációt valószínűleg az gátolta, hogy idegen eredetűek lévén a beszélőközösség nem tudta pontosan értelmezni a jelentésüket. A *csakliz* az etimológiai szótár szerint a hazai német *schachern* 'csereberél' származéka, ami a jiddisen keresztül kerülhetett a nyelvünkbe, a *síbol* a német 'lök, nyúsztat' jelentésű *schieben*, a *happol* az ugyancsak német *happen* 'utánakap, utánaharap', a *sinkófál* a latin eredetű *syncopare* 'megkurtít' átvétele, a *koboz* magyar szó ugyan, de eredeti 'rabol' jelentése elhomályosult.

A csoport az alapigék hiánya ellenére a használatban szorosan kötődik a szemantikaiarculat-meghatározó alapigés szerkezetekhez: „hiányzó” alapigéjük ugyanis helyettesíthető az utóbbi alapigéivel, illetve a két típus igekötős formái egymás szinonimái lehetnek: *évekig lopták/csenték/csórták/harácsolták a pénzt, végül az egészet elcsaklizták – elcsaklizták a pénzt = ellopták/elsíbolták/elrabolták a pénzt*. A névszói tövű *elidegenít*, *eltulajdonít*, hasonlóképpen viselkednek. Igekötő nélküliségük valószínűsíthető magyarázata lehet, hogy az alapigéjük eredmény értékű szintagmát foglal magába: *tulajdonít* 'tulajdonná tesz'.

Az egyedi metaforizációval keletkezett, de produktív tömörülés 9 igéje: *elcsirizel*, *elcsízél*_{1árv,1réf}, *elemel*_{2biz}, *elhalászik*_{2árv,biz}, *elimádkozik*_{4árv,ritk}, *elkampóz*_{2árv,biz,1réf}, *elkanyarít*_{3árv,nép}, *elragad*_{1/2vél,3árv,4áv}, *elüt*_{8áv}. (Hozzá kell tennem, az utóbbi két konstrukciós mintázatnál a Magyar Szókincstár (MSzkt.) példáit is szerepeltetem.

Összegezve a fentieket, bár arányosabb eloszlásban (26 : 29), de a prototipikus szemantikaiarculat-meghatározó igék itt is alulmaradnak a másik négy konstrukciótípussal szemben.

4. Konstruációs mintázatok a képi sémán alapuló metaforikus funkciócsoportokban – negatív állapotváltozások. Dolgozatom jelen alfejezeteiben annak járok utána, hogy a fogalmi metaforák leképzéseinek tekinthető funkciócsoportokban jelen vannak-e, és milyen ismérvekkel rendelkeznek az eddig elemzett kapcsolódási típusok.

A 15 metaforikus tömörülés közül (l. 1. ábra) a legnépesebbet, a negatív állapotok létrejöttét eredményező, A HIÁNY, A POZITÍV TULAJDONSÁGOK CSÖKKENÉSE TÁVOLODÁS metaforához köthető funkciócsalád tagjait vizsgálom meg. A távolodás, a hiány és a rossz fogalmának összekapcsolása többféleképpen értelmezhető: egyrészt azon a tapasztalásunkon alapulhat, hogy a tőlünk távolodó dolgok, személyek egyre kisebbekké, aztán semmivé válnak, másrészt köthetők az 5., valamely érték, tulajdon eltávolodása, elvesztése családban meglévő 'hiány' fogalmához is: *fakó, halvány, szürke* ≈ színek hiánya, *gyenge, satnya* ≈ erő hiánya stb. Mivel dominánsabbnak gondolom az utóbbi kötést, az 1. ábrán ide rendeltem. A lehetséges konstrukciós mintázataikkal összefüggésben azt kell kiemelnem a csoportról, hogy az öt mintázattípus közül nem található meg benne a nem prototipikus alapígyes változat, viszont előtérbe kerül a potenciális alapígyeket tartalmazó, így az alapígye nélküliség értelmezése hangsúlyos helyet kapott a feldolgozás során.

A vizsgált 162 ige túlnyomó többsége melléknévből képzett állapotváltozást kifejező inchoatívum, amely az alanyoknak az alapígye melléknévi tövével (a 4.4. tömörülésnél melléknévi igenévvvel) kifejezett állapotba kerülését fejezi ki (*elhalványul* → 'halvány állapotba kerül', *halvány lesz*; *elnéptelenedik* → 'néptelen állapotba kerül', *néptelen lesz*). Morfológiai-szemantikai szempontból négy alcsoport különíthető el köztük.

4.1. Az 50, zömében egyszerű melléknévi alaptagot tartalmazó konstrukció a funkciócsoport egyharmadát adja. A szóban forgó melléknemek: *+agg, alias, +bolond, buta, +csenevész, álmos, +csúf, csúnya, durva, fakó, fehér, fekete, gyenge, halk, halvány, hideg, hitvány, hülye, kék, keserű, korcs, lágy, lanyha, lapos, lomha, lusta, mély, merev, nehéz, +néma, öreg, +rút, puha, renyhe, sárga, satnya, savanyú, sötét, szegény, szürke, terebélyes, tompa, +törpe, torz, tunya, vak, vékony, vén, vörös, zöld*. Ahogy tapasztaljuk, vannak köztük a nem negatív értékkategóriához tartozó jelentések (főként a színnevek), amelyeknek az igeikötő kölcsönözi az adott tartalmat. Képzési sémájuk:

<i>el-</i> negatív	+	melléknév	negatív tulajdonság	+	<i>-Odik, -Ul, -ít, -ik;</i>	→ negatív állapot
-----------------------	---	-----------	---------------------	---	------------------------------	-------------------

Mivel zárt szemantikai családot alkotnak, magas arányuk és a képzőik produktív volta ellenére sem tekinthető mintázatuk termékenynek. A kérdésre, miért nem az összes negatív tartalmú melléknévvvel kötődik az *el-*, az egyik lehetséges magyarázat az, hogy az adott állapotváltozás kifejezésére már léteznek rögzült lexikai egységek, mindenekelőtt az általános 'valamilyené lesz, válik' kifejezés: *rossz* → *elromlik, rosszabb lesz*; *gonosz* → *gonosszá válik*.

Az igeikötős formák általában alapígyéjükkel cselekvés – teljesítmény párba állíthatók: *torzulnak az arányok* – *eltorzulnak az arányok*; *mérgesedik a helyzet* –

elmérgesedik a helyzet. Az + jelűeknél a (csak) igekötős előfordulásnak többféle módozatával találkozhatunk. Meghúzódhat mögöttük egy bizonyos mintához való igazodás éppúgy, mint a mintáktól való eltérés is a gazdaságosság, észszerűség jegyében, de akár a véletlenszerűség is. A *bolond, néma* – KIEFER–LADÁNYI (2000: 454) értelmezését követve – abszolút tulajdonságot jelölő melléknevek, ami azt jelenti, hogy a nem néma és néma, a pszichológiai értelemben vett nem bolond és bolond állapotok között nincs köztes tartomány, így csak a végállapot nyer nyelvi kifejezést, vagyis beilleszthetők a *megvakul, megsüketül, megőrül* mintázatba. Az *agg, csenevész, csúf, rút, törpe* arra a szóképzésben tendenciának mondható jelenségre hívja fel a figyelmet, hogy egy tulajdonság legáltalánosabb, legsemlegesebb megjelenítője vesz részt az új jelentés és ezzel együtt az aspektuális párok létrehozásában, a szinonimái kevésbé: *buta* → *butul* – *elbutul*, de *ostoba* –, *oktalan* –, *otromba* – stb.; *csúnya* → *csúnyul* – *elcsúnyul*, de *ronda* –, *ocsmány* –, *rusnya* –, *vékony* → *vékonyodik, elvékonyodik*, de *csenevész* –, *hitvány, vézna* –, *cingár* –, *nyápic* –. Ez persze nem jelenti azt, hogy a nem létező formákat véglegesen kizárta a nyelvhasználat a képzési mintázatból, és nem aktiválódhatnak. A szociokulturális változások átjárhatóvá tehetik a szótár szerint igekötővel nem rendelkező és igekötős alakok közötti határokat, amit több példa is igazol. Az ÉrtSz. hatvanas éveiben gyűjtött anyagából például hiányzik az *érzékenyít* szócikk, ami mai világunk egyik meghatározó fogalmához kapcsolható. Ugyancsak nem találjuk benne a *lazul* 'pihen, kikapcsolódik' értelmét, ahogy az *ellazul, ellazít* hasonló tartalmát sem.

Más denotátumok viszont mintha a kiszámíthatatlanság felé mozdítanák el a mérleg nyelvét. A *hideg* melléknévből képzett *hidegedik* csak folyamatot jelölhet az időre vonatkoztatva (*hidegedik az idő* – **elhidegedett az idő*), a pszichés állapotváltozást kifejező *hidegül* (amelyben az eltérő képző jelentésdifferenciálást eredményez) viszont csak végpontos eseményszerűséget jeleníthet meg, következésképp megköveteli az igekötőt: **a családtagok hidegültek egymástól* – *a családtagok elhidegültek egymástól*. A lelki állapotváltozásokat megjelenítő formák tehát nem helyezhetők bele az 'állapotváltozás folyamatát kifejező alapige – új állapot létrejötte igekötős ige' mintázatba, ugyanis hol így, hol úgy használjuk őket: *torzul a lelke* – *eltorzul a lelke* – **a csalódásoktól keseredett* – *a csalódásoktól elkecseregett; évekig bolondította a lányt, mégsem tudta elbolondítani*; de *egy kis borssal* **bolondította az ételt*.

4.2. Az alcsoportot a *-tAlAn*, *-tLAN* fosztóképzős, a *nincstelen* kivételével nominális tövű melléknevek alkotják (számuk 35), amelyekből az alábbi sémát követve jönnek létre a szóban forgó igekötős igék:

<i>el-</i> negatív tartalom	+ főnév + <i>-tAlAn</i> ; <i>-tLAN</i> + <i>-Odik</i> , <i>-Ul</i> , <i>-It</i> ; → igekötős ige	negatív állapot
--------------------------------	--	-----------------

Vö. +*elanyátlanodik, elbizonytalanít, elbizonytalanodik, elerőtlenedik*_{1,2}, *eléktelenedik, eléktelenít, elembertelenedik, elembertelenít, elerőtlenedik, elerőtlenít, elértektelenedik, elértektelenít, elférfiatlanodik, elformátlanodik, elformátlanít, ellélektelenedik, ellélektelenít, eljelentéktelenedik, eljelentéktelenít, eljelentéktelenül, elkedvetlenedik, elkedvetlenít, elkomolytalanodik, elnéptelenedik*_{1,2}, *elnéptelenít, el-*

nincstelenedik, elnőietlenedik, elpénztelenedik, elpofátlanodik, elszemélytelenedik, elszemélytelenít, elszemtelenedik, elszíntelenedik^{1,2án'} *elszíntelenít*.

A fosztóképzős melléznevek családja nagy, H. VARGA csak a deverbális -TLAN képzős melléknévből 433-at talált a szótárakban (H. VARGA 2006: 159). Még ha feltételezzük is, hogy nagy részük nem vesz részt az igeképzésben (*akadálytalanít, ártalmatlanít, de *álmotlanít, *bántatlanít, stb.*), az általam regisztrált harmincas lista rövidnek tűnik. Az *el-* kapcsolódását a belőlük képzett igékhez emellett a szemantikai, szociokulturális korlátok is szűkítik: úgy tűnik, megjelenik az igekötő, ha a beszélőközösség az adott tulajdonságot a negatív értékkategóriába sorolja (*elkedvetlenít, elbátortalanít*), és elmarad, ha kedvező irányú folyamatról van szó, hiszen az igekötő funkciója ellentétet lenne az igében foglaltakkal: *féregtelenít, csótánytalanít*. Ez a distinkció a -tlan és a -mentes utótag kötésével állítható párhuzamba: *sóttlan, íztelen – szénsavmentes, cukormentes*. Természetesen az előbbi összefüggések szélesebb empirikus vizsgálatokat kívánnak.

A tömörülésben az *elanyátlanodik, elkedvetlenedik, elkedvetlenít, elnincstelenedik* alapigéi nem használatosak. Az első példa konkrét jelentésében abszolút állapotot jelenít meg (*anya meghalt, így korán elanyátlanodott*), átvitt értelemben, ahogy az *elnincstelenedik* szintén, folyamatok végállapotát, következésképpen a megelőző időszakasz történéseire az igekötős változattól morfológiájában eltérő formát alkalmazhatunk: *a nagyvárosban egyre magányosabbá vált, végül teljesen elanyátlanodott; egyre szegényebbé váltak, végül elnincstelenedtek*. Az *elkedvetlenedik, elkedvetlenít* érzetem szerint inkább előszakasz nélküli állapotváltozást ír le.

4.3. Az altípushoz a szótár alapján 37 példányt tudtam rendelni, amelyeknél (az *eliszákosodik* kivételével) a két morféma találkozása az alábbi sémába rendeződik:

<i>el-</i> negatív tartalom	+ főnév/melléknév	negatív tartalom	+ <i>sOdik, -sít, -sul;</i>
→ igekötős ige			
		negatív állapot	

Vö. *+eladósodik, elaljasodik, elállatiasít, elasszonyosodik, elcsehesít, elcsendesít, elcsökevényesedik*^{1,2}, *elfelhősodik, elgazosodik, elgennyesedik, elgyomosodik, elhájasodik*^{1,2}, *elhíresül, elhomályosodik, eliszákosodik, eliszaposodik, +elkanászosodik, elkarsztosodik, elkorcsosodik*^{1,2rég,irod'}, *elkoszosodik, ellaposodik, +elmacskásodik, elmagyarosít, elmagyarosodik, elmérget, elnémetesedik, elnémetesít, elnőiesedik, eloroszosodik, eloroszosit, elparasztosodik, elparlagiasodik, elpolgárosodik, elrománosodik, elsivatagosodik, elsokasodik, elposványosodik*^{1,2vél.án'}, *elszlávosit, elszlovákosodik, eltótosodik, elvárosiasodik, elvilágiasodik, elzsírosodik, eltetvesedik, elüszkösödik*.

A negatív funkciójú *el-* és az alapigék kapcsolódásának szociokulturális determináltságát leginkább azok az alakok igazolják, amelyekben az igekötő kapcsolódása semleges tartalmú főnevekkel, melléznevekkel (főként népevekkel) alakít ki történeti tapasztalatokra, hitekre, attitűdökre visszavezethető minősítést. Hogy az *el-* egyértelmű funkcióval bír bennük, a *meg-*es változataikkal való szembeállítás igazolja: *a családja elmagyarosodott/megmagyarosodott*.

A nem túl magas számú szótárbeli előfordulás ellenére az egyik legtermékenyebb konstrukció mintázatról van szó. Ezt alátámasztja KALIVODA felmérése is, melyben a produktív névszótövek között a képzőbokor a 2. helyet foglalja el, az *el-* igekötős hapaxok között viszont már az 1. helyen áll (KALIVODA 2021: 69). Meg kell azonban jegyezni, hogy adatai csak áttételesen alkalmazhatók a felmérésben, mivel ő a *-(s)Odik*, *-(s)ít* alakokban összevonja az előző két alpont *-Odik*, *-ít* képzőit a most taglalt képzőbokkal mind a képzők produktivitását, mind az *el-* mellett megjelenő leggyakoribb denominális verbum képzőt minősítve (KALIVODA 2021: 60, 69). Mindezek ellenére a magas termékenység nem kérdőjelezhető meg, amit az általa idézett, közelmúltban keletkezett alakok igazolnak: *elsimicskásodik*, *elliberálosodik*, *elbalosodik* stb., de említhetem az *el-szlömösodik*, *elcelebesedik* stb. alakokat.

A + jelű *eladósodik* és *elmacskásodik* időbeli előzménnyel rendelkező, alapige nélküli eredményigék. Az utóbbi a régi nyelvben a 'kötél, fonal összegabalyodik, összegubancolódik' jelentést hordozta, következésképpen a mozdulatlanság, merevség metaforikus megjelenítője.

4.4. Negatív állapotváltozást fejez ki az a 40 igei tövű lexéma is, amely tárgyak, alanyuk melléknévi igenévvel (*elcsügged* → *csüggedt lesz*), vagy képzett (*elgennyed* → *gennyes lesz*), vagy képzetlen melléknévvel (*elszárad* → *száraz lesz*) kifejezhető fizikai, lelki állapotba kerülését írják le. Vö. *elázik*_∞, *elaszik*, *elavul*, *elaporodik*_∞, *elcsigáz*, *elcsügged*, *elcsüggeszt*, ⁺*elfajzik*, *elfakul*_{∞1}, ^{∞2ánv}*elfárad*_{1,2}, [∞]*elfásul*, *elfonnyad*_{∞1,2ánv}, *elgémberedik*, *elgennyed*, *elgyötör*, ⁺*elhasonlik*, ⁺*elhasonul*, *elhervad*_{∞1,∞2ánv}, *elhervaszt*, *elhasonul*, *ellapít*_{1,2ánv}, *el-lapul*_{1,2}, *ritk*_{1,2}, *költ*_{3,4}, *átv*, *rég*_∞, *elnyomorít*_∞, *elnyomorodik*_∞, *elnyugszik*_{∞3irod,rég,4át}, ^{v,ritk,költ}*elsápad*_{∞1,2ritk}, *elsápaszt*, *elszárad*, *elszárit*, *eltöpörödik*_{ritk}, ⁺*eltörődik*, ⁺*elüt*, *elváltozik*_{∞1}, ^{∞2}*ritk*, *3tud*_∞, *elváltoztat*_{1,2rég,3tud}, ⁺*elvetemedik*_{ritk}, ⁺*elvetemül*_{ritk}, *elzüllik*_{1,2,3}, *elzsibbad*, *elzsibbaszt*.

A csoport kiemelendő sajátossága, hogy majdnem mindegyik forma fölé oda tudtam tenni a [∞]jelet, ami a *meg-* igekötős változatukra utal. A kétféle igekötő megléte jelentésdifferenciálásra utal: jelölhetik a végállapot elérésének eltérő fokát, a *meg-* a kisebb vagy éppen megfelelő mértékét, az *el-* a túlzó fokát (*megfárad* – *elfárad*; *megázik* – *elázik*; *megfonnyad* – *elfonnyad*, *meghervad* – *elhervad* stb.); a fizikai, lelki, morális állapotváltozások különbségét (*az ajtó megvetemedett* – *a letartóztatott egy elvetemedett gazember*; *a paprika megpirul* – *Anna elpirul*). Az alsó indexek alapján több alak metaforikus előfordulással is bír. A + jelek az alapige hiányára utalnak, aminek oka lehet az egységben látott, láttatott lelki, morális tartalom (**a nehézségek hatására törődött*; *a városban *vetemedett/*vetemült*; **fajzott/*hasonlott a családjától*), ami ismételten nem zárja ki a folyamatok más lexikai eszközökkel való megjelenítését: *egyre mélyebbre süllyedt*, *végül teljesen elvetemedett*; *egyre messzebb került a családjától*, *végül teljesen elhasonlott tőlük*. Mivel zárt igecsoport, nem termékeny.

5. Összegzés. Dolgozatomban az *el-* igekötős igék kiválasztott funkciócsoportjainak jellegzetességeit vizsgáltam négy feltett kérdés mentén a konstrukciós grammatika eszköztárának a segítségével. A kérdésekre a következő válaszokat

kaptam: 1. A jelentésháló homogén funkciócsaládjait legalább ötféle konstrukciós mintázattal rendelkező igék alkotják: szemantikaiarculat-meghatározó, részleges szemantikai kompatibilitással rendelkező, nem prototipikus és potenciális alapigés, valamint metaforikus jelentésűek. Az is beigazolódott, hogy az utóbbi négy típus a prototipikusnak nevezhető szemantikaiarculat-meghatározó mintázattól való eltérés különböző fokozatait képviseli. 2. A mintázatok belső arányai funkciócsaládon belül különbözők lehetnek, általánosságban a prototipikus konstrukció példánygyakorisága a legmagasabb, ezt követi a részleges szemantikai kompatibilitású alapigéseké, de a sorrendjük egyes funkciócsoportokban fel is cserélődhet. 3. A típusokon belül a zárt szemantikai osztályokat képző tömörülések nem termékenyek, a képzett alapigés alcsoportokban a produktivitás mértéke a példánygyakoriság, az adott denominális verbumképzők produktivitásának és az aktuális kommunikációs szükségleteknek a függvénye. A metaforizáció, noha előre nem meghatározható, szintén az új jelentések képzésének nem elhanyagolható forrása lehet. 4. A lexikai aspektusfajták és a konstrukciós mintázatok között az alábbi összefüggéseket állapítottam meg: az önálló (nem metaforikus jelentésű) alapigét tartalmazó igekötős igék szabályos cselekvés – teljesítmény párba állíthatók. A potenciális alapigéjű formákról a következők mondhatók el: az abszolút tulajdonságot kifejező melléknévi tövel rendelkező eredményigéknél az állapotváltozás folyamata nyelvileg nem reprezentálódik, ezért tipikusan igekötős mintázattal rendelkeznek (*elnémul, elvakul*), ahogy a cselekményelözmény nélküli gyors lefolyású történeteket leírók szintén: *elájul, elalél*. Valószínűsíthetően ez a mintázat jön létre az olyan idegen eredetű cselekvésigék esetében, ahol az alapige nem lexikalizálódott (*elsíbol, elcsakliz, elsinkófál*), illetve ott, ahol a denominális verbumképzős fő eredmény aspektusú szintagmát foglal magába (*tulajdonít* = 'tulajdonná tesz', *honosul* = 'honossá lesz'). Mindkét esetre igaz, hogy a kétféle mintázat között más eszközökkel, de létrehozható az átjárás: *évekig lopták a közvagyon, végül mindent elsíboltak*. A legkevésbé helyezhetők szabályos mintázatba a lelki-morális állapotváltozásokat leíró, főként melléknévi tövű formák, ugyanakkor – miképpen a szókészlet változása mutatja – az alapigék potenciális státusza megváltozhat az idők során.

Kulcsszók: konstrukció, produktivitás, eredményige, teljesítményige, metaforizáció.

Hivatkozott irodalom

- CROFT, WILLIAM 2001. *Radical Construction Grammar. Syntactic Theory in Typological Perspective*. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198299554.001.0001>
- DIESEL, HOLGER 2015. Usage based construction grammar. In: DĄBROWSKA, EWA – DIVJAK, DAGMAR eds., *Handbook of Cognitive Linguistics*. Mouton de Gruyter, Berlin. 296–321. <https://doi.org/10.1515/9783110292022-015>

- FAZAKAS EMESE 2015. *A magyar igekötőrendszer változása a 15. századtól napjainkig hét térvizony szemantikai struktúrájának alapján*. Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság, Kolozsvár.
- ÉrtSz. = *A magyar nyelv értelmező szótára* 1–7. Főszerk. BÁRCZI GÉZA – ORSZÁGH LÁSZLÓ. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959–1962.
- FORGÁCS TAMÁS 2015. Frazológiai egységek „könnyű igékkel” In: BÁRTH M. JÁNOS – BODÓ CSANÁD – KOCSIS ZSUZSANNA szerk., *A nyelv dimenziói. Tanulmányok Juhász Dezső tiszteletére*. ELTE BTK Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Di-alektológiai Tanszék, Budapest. 462–472.
- GIVÓN, TALMY 2001. *Syntax. A Functional-Typological Introduction*. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia.
- GOLDBERG, ADELE E. 1995. *A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. The University of Chicago Press, Chicago.
- GOLDBERG, ADELE E. 2006. *Constuctions at Work The Nature of Generalization in Language*. Oxford University Press, Oxford.
- GOLDBERG, ADELE E. 2013. Argument Strutcure Constructions versus Lexical Rules or Derivational Verb Templates. *Mind & Language* 28: 435–465. <https://doi.org/10.1111/mila.12026>
- GOTHÁRD KLÁRA 2004. *Az össze és szét igekötők a magyar mint idegen nyelv tanításában*. Szakdolgozat. BBTE, Kolozsvár.
- HRENEK ÉVA 2016. *A funkcióigés szerkezetek a metaforikus jelentésű igei szerkezetek rendszerében*. Szakdolgozat. ELTE BTK, Budapest.
- IMRE ATTILA 1999. *Az ÁT viszony jelentésszerkezete a magyar nyelvben*. Szakdolgozat. BBTE, Kolozsvár.
- JOHNSON, MARK 1987. *The Body in the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. University of Chicago, Chicago.
- KALIVODA ÁGNES 2021. Az igekötők kapcsolódási mintái. *Argumentum* 17: 56–82. <https://doi.org/10.34103/ARGUMENTUM/2021/4>
- KÁLMÁN LÁSZLÓ 2014. *Konstrukciós nyelvtan*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- KÁLMÁN LÁSZLÓ 2019. Naiv szemantika. *Jelentés és Nyelvhasználat* 6/2: 97–107. <https://doi.org/10.14232/jeny.2019.2.8>
- KIEFER FERENC – LADÁNYI MÁRIA 2000. *Strukturális magyar nyelvtan 3. Morfológia*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 453–518.
- KIEFER FERENC 2002. Szabályszerűség, termékenység és analógia a morfológiában. In: MALECZKI MÁRTA szerk., *A magyar nyelv leírásának újabb módszerei* 5. Szegedi Tudományegyetem Általános Nyelvészeti Tanszék és Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged. 9–15.
- KISS GÁBOR 1999. *Magyar szókincstár. Rokon értelmű szavak, szólások és ellentétek szótára*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- KÖVECSES ZOLTÁN – BENCZES RÉKA 2010. *Kognitív nyelvészet*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KUTI NOÉMI 1997. *A BENNE viszony szemantikája az angol nyelvben*. Szakdolgozat. BBTE, Kolozsvár.
- LAKOFF, GEORGE 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal About the Mind*. University of Chicago Press, Chicago.

- LAKOFF GEORGE – JOHNSON, MARK 1980. *Metaphors We Live By*. The University of Chicago Press, Chicago–London. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226471013.001.0001>
- MCARTHUR, TOM – ATKINS, BERYL 1974. *Dictionary of English Phrasal Verbs and Their Idioms*. Collins, London.
- PALÁGYI LÁSZLÓ 2022. A metafora, az analógia és a szemantikai megfelelések szerepe a *le* igekötős konstrukciók jelentésében. In: TÁTRAI SZILÁRD – TOLCSVAI NAGY GÁBOR szerk., *A magyar mondat és kontextuális környezete*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 15–48.
- PÁLL LÁSZLÓ 1999. *A BENNE viszony jelentésszerkezete a magyar nyelvben*. Szakdolgozat. BBTE, Kolozsvár.
- SMITH, CARLOTA S. 1991. *The parameter of aspect*. Kluwer, Dordrecht. <https://doi.org/10.1007/978-94-015-7911-7>
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1957. *Az ősi magyar igekötők (meg, el, ki, be, fel, le)*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- SZABÓ CSILLA 2000. Az össze és szét igekötők kognitív struktúrája magyar–német összehasonlításban. Szakdolgozat. BBTE, Kolozsvár.
- SZILI KATALIN 1995. *Az igekötők funkcionális szempontú vizsgálatának kérdései*. Kandidátusi értekezés. (Kézirat.) Budapest.
- SZILI KATALIN 2023. A metaforizációs folyamatok szerepe az *el*- igekötős igék jelentésének létrehozásában. *Magyar Nyelv* 119: 285–305. <https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2023.3.285>
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2006. Az igekötő + ige szerkezet szemantikája. *Nyelvtudományi Közlemények* 109: 187–226.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2015. *Az ige a magyar nyelvben. Funkcionális elemzés*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2017. Az ige jelentése. In: TOLCSVAI NAGY GÁBOR szerk., *Nyelvtan*. Osiris Kiadó, Budapest. 310–352.
- TÓTH KATALIN 2014. A *be* igekötő jelentései Nyitragerecsér nyelvjárásában. *Jelentés és Nyelvhasználat* 1: 87–106. <https://doi.org/10.14232/jeny.2014.4.7>
- H. VARGA MÁRTA 2006. *A magyar fosztó- és tagadóképző*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- ZSIRAI MIKLÓS 1945. Alapszóbesugárzás a szóképzésben. *Magyar Nyelv* 41: 1–10.

On construction patterns of functional groups with verbal prefixes

(The case of verbs with the prefix *el*-)

This paper looks at the characteristics of selected functional groups of verbs with the prefix *el*- ‘away’ in response to four research questions within the framework of Construction Grammar. The following answers are offered: 1. The homogeneous functional families of this semantic network include verbs having at least five different construction patterns: forms determining the semantic character of those families, those exhibiting partial semantic compatibility, those involving non-prototypical or potential base verbs, and metaphoric forms. 2. In general, representations of constructions with base verbs determining this semantic character have the highest ratio in individual functional groups but the inner ratios of patterns may be different, especially due to the type involving base verbs with partial semantic compatibility. 3. The individual pattern types show diverse

degrees of productivity. In the case of productive patterns, the degree of productivity is dependent on that of the given denominal verb-forming suffixes and the current communicative needs. Metaphorization may be a non-negligible source of the establishment of new meanings. 4. Looking at the link between lexical aspect types and construction patterns, the paper reveals several characteristics of the use of forms without a base verb, supporting their orientation to a particular pattern on the one hand, and the fuzzy (and sometimes unpredictable) boundaries between occurrences with and without the prefix *el-*, on the other.

Keywords: construction, productivity, achievement, accomplishment, metaphorization.

SZILI KATALIN
Eperjesi Egyetem